

масою 3,9–8 кг, середньо-сегментований, світло-сірий, без рисунка. М'якоть червоно-оранжева, вміст сухої речовини – 11–13 % (до 14 %), цукрів – 7–9 %, каротину – 12–14 мг/100 г. Насіння глянцево, світло-коричневе. Маса 1000 насінин – 260–320 г. Урожайність плодів 26–32 т/га. Лежкість до восьми–десяти місяців. Високоякісний столовий сорт.

‘Слава F1’. У Реєстрі з 2015 року. Вид *Cucurbita maxima* Duch. Середньостиглий (125–128 діб). Довгоплетистий. Плід сплюснутий, 3,9–4,8 кг, окремі – до 8 кг, середньосегментований, сірий. М'якоть червоно-оранжева, вміст сухої речовини – 11–14 %, цукрів – 7–9 %, каротину – 12–14 мг/100 г. Насіння світло-коричневе. Маса 1000 шт. – 260–320 г. Урожайність плодів – 26–32 т/га. Високоякісний столовий гібрид.

‘Валок’. У Реєстрі з 1992 року. Вид *Cucurbita maxima* Duch. Середньостиглий (110–120 діб), Кущовий. Плід слабосплюснутий, масою 3,0–4,0 кг, сегментований, сірий з світло-сірими плямами. М'якоть світло-оранжева, вміст сухої речовини – 6–8 %, цукрів – 4–6 %, каротину – 3–4 мг/100 г. Насіння біле. Маса 1000 шт. – 250–300 г, вихід насіння – 1,7–1,8 %. Урожайність плодів – 30–40 т/га, насіння – 5,1–7,2 ц/га. Призначення – насіннєве і кормове, придатний для механізованого вирощування і збирання.

‘Світень’. У Реєстрі з 2003 року. Вид *Cucurbita maxima* Duch. Середньостиглий (108–125 діб). Кущовий. Плід середньосплюснутий, масою 3,5–4,6 кг, слабосегментований, світло-сірий, без рисунка. М'якоть оранжева, вміст сухої речовини – 7–10 %, цукрів – 5–6 %, каротину – 4–8 мг/100 г. Насіння біле. Маса 1000 шт. – 280–350 г, вихід насіння – 1,7–1,8 %. Урожайність плодів – 35–46 т/га, насіння – 6,0–8,3 ц/га. Придатний для механізованого вирощування і збирання врожаю.

‘Народний’. У Реєстрі з 2007 року. Вид *Cucurbita maxima* Duch. Середньостиглий (108–125 діб). Довгоплетистий. Плід округлий, масою 10–20 кг, сегментований, рожевий з кремовими міжсегментними смугами. М'якоть жовта, вміст сухої речовини – 4–7 %, цукрів – 3–4 %, каротину – 3–4 мг/100 г. Насіння біле. Маса 1000 шт. – 300–400 г, вихід насіння – 0,8–0,9 %. Урожайність плодів – 40–60 т/га, насіння – 3,2–5,4 ц/га. Універсального використання (кормового і насіннєвого призначення).

УДК 330.33.012: 339.13.017: 634.1.076

Сало І. А., Попова О. П.

Український інститут експертизи сортів рослин, Україна
e-mail: inna_salo@ukr.net

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ СОРТІВ НА РИНКУ ПЛОДІВ І ЯГІД

На даному етапі соціально-економічного і технологічного розвитку України циклічність можна розглядати як спосіб саморегулювання ринкової економіки. Інакше кажучи, вона виникає автоматично і ді-

євий вплив на неї практично відсутній. Притаманним для циклічності є рух по спіралі, тобто зворотній напрям відсутній, а це свідчить, що вона є формою прогресивного розвитку економіки в цілому та ринку зокрема. Відомо, що вирішальну роль у відхиленні його від стану рівноваги відіграє інноваційний розвиток. Циклічність розвитку садівництва якщо й розглядалася вченими раніше, то виключно з позиції ефективності виробництва в ретроспективі. Тим часом її вивчення у розвитку вітчизняного ринку плодів і ягід, в тому числі промислового садівництва є новим і необхідним. Адже при економіко-математичному моделюванні різних економічних параметрів, які описують ринок, слід враховувати, на якій стадії економічного циклу він знаходиться для встановлення шляхів подальшого розвитку.

У теорії економічних циклів найбільш відомими є такі розробки: М. Д. Кондратьєва – теорія великих циклів або довгих хвиль (50–60 р.), С. Кузнеця – теорія середніх хвиль (18–25 р.), К. Жугляра і Дж. Кітчена – коротких циклів (7–12 і 2–4 р. відповідно), М. І. Туган-Барановського (вивчення причин виникнення циклів, їх впливу на розвиток економіки).

Суть економічних циклів, їх закономірності і причини виникнення розглядаються згідно з економічною теорією. Під циклічністю розуміють форму руху національної економіки та світового господарства в цілому, що припускає чергування революційних та еволюційних стадій їх розвитку, економічного прогресу. Менш загальним і більш наближеним за характером до внутрішньої економіки країни, на нашу думку, є визначення циклів як руху виробництва від однієї кризи до наступної, який постійно повторюється. По суті, економічний цикл є реакцією ринку на порушення макроекономічних пропорцій.

Причини виникнення криз в економіці вчені розглядають з різних позицій. Серед них виділяються: розбіжність у часі активів продажу товарів, послуг і оплати за них; суперечність між суспільним характером виробництва і приватним привласненням його результатів; недоспоживання продуктів значною кількістю людей, викликане недоліками в розподілі; співвідношення оптимізму та песимізму в економічній діяльності; технічні нововведення; надлишок заощаджень і нестача інвестицій тощо. Так, А. Афталіон причиною криз вважав нерівномірність механічного прогресу, С. Сисмонді – недостатне споживання, К. Маркс – специфічність суті виробничих відносин і суперечностей ринкової системи, М. І. Туган-Барановський – диспропорційність між галузями.

М. Д. Кондратьєв свого часу (кінець XIX – початок XX ст.), проаналізувавши дані декількох розвинених країн більше, ніж за 100 років, виділив характерні особливості економічних циклів: початок кожного з них супроводжується змінами в економічному житті суспільства (винаходи в технологіях, зміни в зовнішній торгівлі, структурі обігу грошових коштів). Протягом одного довгого циклу можна спостерігати декілька коротких, при висхідних хвилях виявлено, що відбуваються

якись військові події, а при низхідних – глибока депресія в галузі сільського господарства.

На сьогодні вчені виділяють найбільш поширені причини виникнення криз і циклів: недоспоживання продукції населенням, що провокує обвал виробництва; відсутність ефективної пропорційності між галузями та регіонами та нерегульована діяльність підприємців; наявність конфлікту між формуванням обсягів виробництва-реалізації і зростанням купівельної спроможності населення, а відтак диспропорції між попитом і пропозицією. Слід зауважити, що криза може уражувати не в цілому ринкову економіку країни, а окрему галузь (ринок), наприклад, садівництво (ринок плодів) у сфері сільського господарства (аграрного ринку).

Розглянемо життєвий цикл помологічних сортів плодів і ягід, який складається з наступних етапів: виведення сорту, впровадження його у товарне виробництво, стабілізація обсягів виробництва, скорочення використання та витіснення сорту з ринку. Для прикладу, наведемо життєвий цикл помологічного сорту суниці – Мелітопольська рання використовуючи площі ягідних культур тих областей, де був районований сорт, зокрема, Дніпропетровська, Запорізька, Кримська та Херсонська. Так, після виведення сорту в 1954 р., у 1962–1969 рр. спостерігається його впровадження та розширення товарного виробництва (площа становила 2–2,2 тис. га). Вже з 1976 р. по 1990 р. відбулося витіснення сорту (площі зменшилися до 0,6 тис. га).

Слід зауважити, що ефективність роботи операторів на ринку плодів і ягід значною мірою визначається вмінням правильно і швидко реагувати на запити споживачів щодо помологічних ознак товару. Загалом перехід вітчизняного ринку плодів і ягід до фази економічного циклу «піднесення» залежить від ефективності нової хвилі нововведень, яка дасть тривалий стимул для періоду зростання. Це проявлятиметься, перш за все, у розвитку науки, що спрямовує до впровадження інноваційних технологій вирощування плодоягідних насаджень, виведення нових помологічних сортів, а також у перетворенні садівництва у науко- та капіталомістку галузь, розвитку сфери зберігання та переробки продукції, ефективному використанні логістики при реалізації маркетингових стратегій, виникненні нових концепцій щодо організаційного механізму розвитку вітчизняного ринку та зовнішньої торгівлі плодами і ягодами тощо.